

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України

І. Б. Кіянка

Політична конфліктологія

2-ге видання

Видавництво Новий Світ-2000

Львів
2020

Гриф надано міністерством освіти та науки України

Рецензенти:

- Гук О. І.** – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри політичних наук та філософії Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;
- Луцишин Г. І.** – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Львівського національного університету “Львівська політехніка”;
- Поліщук М. В.** – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри політології ЛНУ імені Івана Франка;
- Денисенко В.М.** – доктор політичних наук, професор.

*Друкується за рішенням Вченої ради
Львівського регіонального інституту державного
управління Національної академії державного
управління при Президентові України. Протокол
№ 9/21 від 1 липня 2016 р.*

К 469 Кіянка І. Б. Політична конфліктологія: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. – 96 с.

Розглянуто теоретико-практичні проблеми конфліктів, їх сутність. Описано історію становлення та сучасний стан цієї навчальної дисципліни. Розкрито типологію, динаміку та механізми виникнення конфліктів. Особливу увагу приділено політичним конфліктам, їх класифікації, причинам виникнення та подано методи їх вирішення і залагодження.

Для студентів та слухачів магістерської програми “Державне управління”, для учасників навчань системи підвищення державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Зміст

Вступ	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади проблеми політичної конфліктології	9
1.1. Історико-політичний аспект конфлікту.....	9
1.2. Соціологія конфлікту: виникнення та сучасний стан	16
РОЗДІЛ 2. Типологія та динаміка конфліктів	31
2.1. Типологія і динаміка конфліктів та механізми їх виникнення.....	32
2.2. Особливості політичних конфліктів	43
РОЗДІЛ 3. Менеджмент політичних конфліктів	51
3.1. Механізм вирішення політичних конфліктів	51
3.2. Переговори як універсальний методи розв’язання конфліктів	59
Словник основних термінів	73
Література	76
Додатки	81

Вступ

Актуальність навчального посібника “Політична конфліктологія”. Історія людства з давніх часів свідчить про неминучість конфліктів, які існували всюди і будуть існувати стільки, скільки існує взаємодія між людьми.

Ринкові перетворення, утвердження плюралізму толерантність та суспільна згода на справедливу нерівність, реальний суверенітет нації потребують переходу до якісно нових методів політичного управління соціально-трудовими відносинами та організації суспільного життя. Тому завдання відтворення ефективної системи політичного управління конфліктами, безпосередньо в сфері соціально-трудових відносин, формування механізмів узгодження суспільних інтересів, що спроможні гарантувати стабільний еволюційний розвиток держави, запобігати масштабним внутрішнім потрясінням і забезпечувати соціальний мир та спокій, визначають актуальність теми цієї праці.

Вивчаючи конфлікти, необхідно брати до уваги чинник зростання практичної потреби в конфліктологічних підходах. Сучасний період розвитку нашого суспільства характеризується значним посиленням напруженості, зростанням протиріч, виникненням численних конфліктів у різних сферах суспільного життя. Однак більшість суб’єктів управління – державних, суспільно-політичних, професійних організацій – виявляють слабе розуміння внутрішніх причин того, що відбувається, неспроможність адекватно реагувати на вибухонебезпечні процеси. Досить часто це є наслідком відсутності прикладних методик моніторингу конфлікту, експертизи та оптимізації останнього.

Сучасні дослідження звертають увагу на недостатньо розроблену проблему, пов’язану з регулюванням конфліктів та управлінням ними, співвідношенням суперництва і співробітництва. На часі перехід української конфліктології від загальнотеоретичних досліджень та аналізу фундаментальних

категорій до прикладних аспектів, від пояснювальних функцій до конструктивних. В основі їх мають бути такі поняття, як регулювання та управління соціальними конфліктами, конфліктний моніторинг і конфліктний менеджмент. Дослідники В.Кремень, О. Чумиков, В. Бекешкіна, В. Небоженко, М. Пірен, Е. Степанов, К. Боулдінг та інші розглядають конфлікт як динамічний тип соціальних відносин, пов'язаних із потенційно можливим чи реальним зіткненням суб'єктів на ґрунті тих чи інших суперечливо усвідомлених переваг інтересів чи цінностей, які постійно наявні і не піддаються повному усуненню.

Вивчення конфліктів є одним із головних завдань політології, конфліктології, оскільки сучасну епоху розглядають політики та дипломати як період загострення (з тенденцією до наростання) конфліктів, а управління ними – одну з найважливіших умов підтримки соціально-політичної стабільності всередині країни та на міжнародній арені.

Важливість теоретичних і практичних аспектів цього поняття обумовлена загостренням різнопланових конфліктів в Україні та в інших посткомуністичних країнах. Нинішня політико-конфліктна ситуація в Україні, що склалася внаслідок трансформації «безконфліктно тоталітарного» типу суспільства у посттоталітарний, потребує фундаментального вивчення суспільно-цивілізаційних і ненасильницьких форм регулювання соціально-політичних конфліктів, які вважаються нормальним явищем суспільного життя. Тому вивчення конфлікту в суспільному розвитку, методів соціального управління, гармонізації суспільних відносин зумовили появу самостійної галузі знань – конфліктологію, яка сформувалась на перетині соціології, політології, політичної психології.

В період трансформаційних процесів українського суспільства проблема політичних конфліктів є важливою і актуальною, оскільки перехід від одного політичного режиму до іншого різко посилює дію конфліктогенних факторів в усіх сферах людської життєдіяльності. Водночас загострюється боротьба за статус і ресурси, права і вплив найрізноманітні-

ших суб'єктів: політичної еліти, регіонів-центру, груп-лоббі, трудових колективів і власників підприємств, профспілок і лідерів, партій і суспільних груп, великих і малих національних спільнот, різних гілок влади. Проте наявність в суспільстві конфлікту має багато позитивних чинників, про що свідчать дослідження Т. Гоббса, М.Вебера, Л. Гумпловича, Г. Спенсера, Г. Зіммеля, К. Маркса, Р.Дарендорфа, Л.Козера, В. Банса, Ю. Мацієвського, Н. Гришиної. Адже конфлікт діє своєрідним "адреналіном" для політичної системи і запобігає стагнації.

Усе коло проблем становить предмет конфліктологічних досліджень. Конфліктологія – міждисциплінарна наука про причини, форми, динаміку соціальних конфліктів і шляхів їх запобігання та вирішення.

Метою навчально-методичного посібника є не тільки показати багату спадщину знань в галузі конфліктології, але й сформувати систему розуміння архітектури конфлікту, набуття практичних навичок у їх розв'язанні, вироблення вмінь прогнозувати і контролювати конфліктну ситуацію, позитивно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати.

Політична конфліктологія виявляє основні структурні елементи і параметри політичних конфліктів як постійної форми боротьби за владу в суспільстві. І тому конфлікт визначають як технологічно вимірну величину, де результатом є конкурентна взаємодія двох або більше сторін (індивідів, груп, держав), що намагаються відібрати одне в одного владні повноваження чи ресурси. Виявлення загальних закономірностей у політичних конфліктах і їхньому порівняльному аналізі дають можливість прогнозувати виникнення і розвиток конфлікту, вивчати ефективні форми його врегулювання, що запобігають насильницьким формам подальшого розвитку конфлікту. Саме наявність загальних характеристик у різних політичних конфліктах і можливість їхнього виділення дозволяють говорити про самостійну галузь наукових досліджень.

Об'єктом дослідження є конфлікт, а **предметом** – його політичний характер. Практичне завдання навчального

посібника полягає у підготовці майбутніх фахівців, які б володіли знаннями у сфері практичної конфліктології, а, зокрема, розуміли зміст і тенденції перебігу конфліктів у системі політико-управлінських процесів.

Очікувані результати:

В результаті вивчення дисципліни студент повинен:

Знати: теоретичні засади виникнення конфліктів і шляхи їх подолання.

Уміти: приймати самостійні рішення щодо впровадження практичних знань в галузі конфліктології.

Володіти: сучасними методиками практичної конфліктології у сфері регулювання конфліктів у політико-управлінських процесах.

Навчальний посібник “Політична конфліктологія” складається зі вступу, трьох основних розділів, рекомендованої літератури і додатків.

У вступі аргументується важливість вивчення конфліктів, мета, об’єкт і предмет дисципліни.

У першому розділі “Теоретичні засади проблем політичної конфліктології”, розглядається проблематика конфлікту в історичному аспекті та конфлікт в контексті соціології. Основна увага акцентується на важливості конфлікту у житті особи-громадянина-спільноти-держави, його динаміка та сучасний стан вивчення конфлікту.

Другий розділ “Типологія та динаміка конфлікту”, доповнює попередній але детальніше аналізується соціальний конфлікт – міжособистісний конфлікт – міжгруповий конфлікт. До уваги береться сфера поділу конфлікту, причини, характеристики та мотиви виникнення й динаміки конфлікту, його функції. Важлива роль відводиться політичному конфлікту як різновиду соціального, його типологія та місія політичної боротьби.

У третьому розділі “Менеджмент політичних конфліктів”, подаються способи залагодження та вирішення політичного

конфлікту. Розглядається практичний аспект переговорів, які відіграють важливу роль у політичному процесі вирішення конфліктів.

До кожного розділу зроблено висновок. В кінці навчального посібника запропоновано додатки, які мають навчальний характер і служать допоміжним матеріалом у проведенні занять. У рекомендованій літературі, яка складається з 70 позицій, подано вітчизняні та зарубіжні джерела.

Це є перша спроба проілюструвати конфлікт в контексті політичної конфліктології. Думаємо, це видання буде корисним для студентів та слухачів, всіх, хто цікавиться проблематикою конфліктів. Надалі враховуватимуться побажання та пропозиції для подальшого доповнення і доопрацювання посібника.